

ПРО СТАТУС ПІДЛЯСЬКИХ ГОВІРОК (МЕЖИРІЧЧЯ ВОЛОДАВКИ І НАРЕВИ)

ГРИГОРІЙ АРКУШИН

Про підляські говірки існує досить велика література, про них писали (спеціально і принагідно) не лише мовознавці, а й фольклористи, письменники, етнографи, історики, пор.: у другій половині XIX ст. – це О. Потебня, К. Михальчук, П. Житецький, І. Нечуй-Левицький, С. Желехівський, П. Чубинський, М. Янчук, В. Шимановський та ін., у першій половині XX ст. – І. Бессараба, І. Зілинський, В. Ганцов, В. Курашкевич, Я. Токарський, Ю. Тарнацький, у другій половині – М. Лесів, С. Вархол, Є. Бартмінський, Ф. Чижевський, М. Саєвіч, Б. Яняк, М. Кондратюк, Ю. Гаврилюк, Г. Купріянович, І. Ігнатюк та багато ін., тобто можна стверджувати, що народна мова підляшуків добре вивчена (докладніше див.: [Лесів 1997: 292 – 399]).

Однак і донині існує проблема – ніби й невелика: якої ж мови ці говірки, що на території межиріччя Володавки і Нарєви, – польської, білоруської чи української? Безперечно, в останнє тисячоліття ця територія зазнавала різних міграційних рухів, уходила в склад різних держав, а окраїнним говіркам (у нашому випадку – підляським), як відомо, властиві не тільки інтерферентні явища – вони зберігають і давні риси, утрачені центральними говірками, через що такі лексеми чи граматичні форми не стали і не могли стати нормою літературної мови. Ще одна важлива деталь: сучасна відірваність підляських говірок від інших східнослов'янських та незначний вплив на них літературних мов, за винятком польської, частково білоруської, змогла “законсервувати” і таку особливість, як дифтонги, що відсутні у теперішніх волинсько-поліських та берестейських говірках.

Отож, розглянемо лише одну фонетичну рису підляських говірок – звуки, уживані на місці давнього ятя (ѣ, ѥ), тобто його сучасні рефлексі (континуанти).

Як зазначає всесвітньовідомий український мовознавець Ю. Шевельов, “звучання ѣ з найдавніших збережених пам'яток безпосередньо з'ясувати важко, бо буква ѣ безперервно вживалася аж до XIX ст. і прямих вказівок на спосіб її вимовляння в давньоукраїнській мові немає” [Шевельов 2002: 255]. І далі: “Впродовж усього давньоукраїнського періоду буква ѣ писалася напрочуд

поправно. Це показує, що вона позначала фонему, чітко відмінну від інших" [Шевельов 2002: 258], бо "розгляд давньоукраїнських писемних пам'яток показав, що голосний *ѣ*, окрім як у особливих умовах, не змішувало ні з *е*, ні з *і*, – тобто він являв собою повновартісну фонему. Деякі факти непрямо свідчать, що звучав він як [e], а згодом як [e̞]" [Шевельов 2002: 260], де знаком *ѣ* позначений дифтонг *іе*.

На це ж указує і сучасний дослідник поліської фонетичної системи В. Мойсієнко: "Наразі у славистиці проблема ятя – чи це була одна фонема у спільнослов'янський період і в якому / яких звуках вона реалізовувалася – не розв'язана і навряд чи буде розв'язана взагалі. Можливо, що фонема /*ѣ*/ у відношенні фонетичному відзначалася винятковою фонетичною нестійкістю і об'єднувала алофони, які частково співіснували в одній діалектній системі, а частково вживались лише в певних діалектних зонах" [Мойсієнко 2006: 80].

Цей же дослідник відзначив найтиповіші рефлекси **ѣ* у поліських говірках, що зафіксовані різними авторами протягом другої половини ХХ ст. Так, на Західному Поліссі, "включаючи південну Берестейщину та Підляшшя: під наголосом – *і*, *и* /*т'і*ло, /*ричка*, /*билиї*, /*л'ис*, /*хл'уб*, *іе*, *іе*, *іе*, *іе* с' *іер*, на окр'ї *іе*, *хт'єб*, рефлекс *і* з виділенням звука *й* після губного *б'йї*ли, *в'йї*дра, у ненаголошеній позиції – *и*, *і* /*ми*/шок, *бы*/да, *в'ї*дро; *е*, *и* /*vedro*, *vydro*" [Мойсієнко 2006: 83] (у цитаті після прикладів пропускаємо покликання на джерела. – Г.А.).

Ф. Чижевський у ґрунтовній праці "Fonetyka i fonologia gwar polskich i ukraińskich południowo-wschodniego Podlasia" подає такі континуанти *ѣ* у говірках південного Підляшшя: у наголошеній позиції: *іе*, *іе*, *іе*, *уе*, *е*, *'і*, *у*, *ѣ*, *'у*, а в ненаголошеній позиції: *'е*, *'ѣ*, *'і*, *і*, *у*, *ѣ*, *у*, *а*, *'а* [Czyżewski 1994: 38 – 43], де *у* = *и*, *уе* = *іе*.

Отже, темою нашої розвідки є аналіз континуантів *ѣ* у сучасних говірках як південного, так і північного Підляшшя, тобто в межиріччі Володавки і Нарева, для цього використовуємо приклади, узяті з нашого збірника текстів "Голоси з Підляшшя" [Аркушин 2007], у якому вміщені магнітофонні записи розповідей підляшуків (після прикладів указуємо тільки сторінку цього видання). Записи зроблені у 35 основних населених пунктах, з яких перший Воля-Угурська Люблінського воєводства знаходиться південніше річки Володавки, а Риболи та Пасинки Підляського воєводства – північніше річки Нарев.

Оскільки рефлексія *ѣ* у підляських говірках залежить від наголосу, то окремо розглядаємо наголошену і ненаголошену позиції.

У наголошеній позиції

Виявлені такі рефлекси:

1. **Рефлекс [i]:** /*б'ігал'і* (246), /*б'ідна* (48, 256, 292) || /*пул'б'іди* (42), /*б'іла* (206) || /*б'іли* (182) || /*б'йїли* 'білий' (130) || в /*б'ілум с'тоц'і* (118), /*благо'в'ішчин'е* (186), /*в'їдає* (88) || /*в'їдайу* (70, 286) || /*в'їду* (310) || не /*в'їду* 'не знаю' (236, 346) || ни /*в'їдайу* (124), /*в'йїанк'і* (244), /*в'інчану* (212), /*в'ірніи* (88), /*в'м'іла* (206), /*вс'і* (54,

134, 144, 154, 214, 226), по голово/с'ікови (230) || с'ічку (352), ївчина (118, 120, 154) || їчина (82) || їчиноюу (350) || до їчини (274), д'їд (86) || д'їт (44, 154), їти (56, 186, 202) || вс'ї їти (88), їла (320), зал'їзут (274), зал'їїане (76), зго/р'їла (158, 174), зйїв (50), їїде (90, 252) || їїдут (146) || їїздил'ї (140, 142, 174) || їїзила (178) || їїзили (76) || їїзили до їїлойї (90), їїхал'ї (194) || їїхати (172) || приїїде (274) || приїїхав (106, 154, 158) || приїїхати (74) || понал'їхал'ї (46), їїс'т'ї (118) || їїсти (170, 198) || неїїла (186), кал'їка (92), л'їва (204), л'їзу (222), л'їпша (276) || л'їпшиї (302) || л'їпших (256) || наїл'їпше (190), л'їс (104, 258, 222, 226) || л'їса (180, 212), л'їт (46, 134, 144, 168, 186, 258, 278) || л'їто (210) || л'їтом (74, 280, 284), л'їс'ат (250), л'їшана (44, 96), нил'їстка (146, 174, 204), нил'їли (94) || нил'їв 'не мав' (168), нал'їрайут (226), нал'їзав (230), зал'їс'ін'ам (182), нел'їл'у (352) || в нел'їл'у (186) || в нил'їл'у (56) || нил'їл' (164, 272) || понил'їлок (256), н'їе (142), н'їмец' (314) || до н'їмца (48) || н'їмцї (232) || н'їмци (52, 92) || до н'їмца (130) || н'їмц'ами (294), ол'їд (306) || ол'їт (216), л'їзати (300) || розл'їзувати (178) || ол'їзал'ї (320) || одл'їзали (92), л'їс'н'у (44), присл'ївуїут (214), л'їчку (88) || на л'їц'ї (332), пол'їїав (160) || пол'їїал'ї (174) || сл'їїут' (160) || сл'їїалос'о (336), сл'їїа (136), сл'їл'ї (304), сул'їт (180) || сул'їтка (192) || сул'їтки (292) || сул'їд'н'ого (84), до л'їс'ін'ув (334), сл'їм'їста (250), хл'їб (144, 174, 222) || хл'їп (74) || хл'їп (302) || хл'їба (86), ц'їли (220), ц'їлом (182, 272), чолов'їк (158, 234).

Порівняйте різні рефлексії ятя в мовленні того самого діалектоносія: в нел'їл'у || в нил'їл'у (186), н'їмцї || зал'їн'їмца (232–234), л'їпшиї || л'їен'її (302).

2. **Рефлекс [іє]** (дифтонг з різними варіантами): ол'їє (290) || ол'їєл'ї (290), ол'їєдна (292), ол'їєл'ск'ї (310), л'їєр'е (346) || прол'їєрувати (68), вс'їє (134, 258, 266, 280), д'їєда (66) || д'їєт (116, 200), д'їєсти (42, 66, 260, 344), л'їєс (52, 66, 132) || л'їєс (294) || л'їєсом (340) || зал'їєс'е (назва села) (150), по гол'їєл'ку (50), до пол'їєлу (50), л'їєл'ку (332), л'їєт (58, 218, 240, 344) || л'їєт (114) || л'їєт (132, 266, 276, 318) || в л'їєтї л'їєта (236) || л'їєто (318), кол'їєна (346), л'їємец (148) || л'їємец (316) || л'їємеца (64), їїєхала (56) || їїєдут (316) || їїєдут (338) || пол'їєхал'ї (66, 316) || пол'їєхало (294), сл'їєїати (66) || сл'їєїец'а (336), сл'їєно (332) || сл'їєна (352), сл'їєл'ї (304), сул'їєт (130) || сул'їєди (320) || посул'їєц'к'ї (66) || посул'їєц'к'ї (288), сл'їєїку (342), м'їєв 'мав' (70) || м'їєв (126) || м'їєв (100, 126, 308, 318) || не л'їєл'ї (196, 350) || у л'їєв (348), л'їєс'ї (278), л'їєшанїї (280), на хл'їєб (90) || хл'їєп (116) || хл'їєп (170, 184), хл'їєв (142), їїєхат'ї (128) || зал'їєду (136) || зал'їєхав (268) || приїїєхал'ї (292, 308), ол'їєт (216), ол'їєзувал'ї (330) || повл'їєзувати (136), л'їєчка (152) || л'їєчка (280) || на л'їєк'ї (332), їїєс'т'ї (118) || їїєл'ї (170, 172) || пол'їєсти (286) || їїєс'т'їс'т'ї (240) || їїєл'ї (284, 286), ц'їєпом (244), чолов'їєк (266, 314, 342) || чолов'їєк (64, 126) || чолов'їєк (124).

Паралельні форми у мовленні того самого респондента: по гол'їєл'ку || гол'їєл'ка (50), їїєс'т'ї || їїєс'т'ї (118), їїєл'ї || їїєсти (170), ол'їєт || ол'їєт (216), ол'їєзувал'ї || ол'їєзал'ї (330).

Порівняйте уживання дифтонгів у таких позиціях: *тийї кри'ж'їє* (266), *дв'їє ш'коли* (360), *три дво'р'їє* (294), *вно'ч'їє* (318), *пе'кут в пе'ч'їє* (300). хоч далі: *в пе'ч'ї* (300), *пр'їт'їє* 'прийти' (128).

3. **Рефлекс [ʼе]:** *б'еженство* (116, 294, 294), *б'ел'ск* (240), *в'ек* (200) || *в'ек'ї* (360), *вс'е* (126), *вс'ел'а* (356), *в'ешал'ї* (338), *д'ет'ї* (114, 118, 122, 134) || *д'ет'ам* (138) || *д'етк'ї* (130), *к'в'етку* (334), *ружноц'в'етни* (362), *л'еп'еї* (190, 208) || *л'еп'її* (302) || *наїл'еп'еї* (132) || *наїл'еп'її* (150, 160), *л'ет* (162) || *с'ім'їл'етка* (348), *кухн'а л'ет'н'а* (142), *м'ела* (126) || *м'ев* 'мав' (116), *н'е* (54, 152, 322, 354) || *н'е:*^а (144), *н'емци* (116, 224, 260) || *н'ем'ец* (128) || *за н'ем'ца* (234) || *до н'ем'ца* (126), *н'ед'ел'у* (130), *н'ї в'еду* 'не знаю' (258) || *ни в'едаїу* (126, 128), *на'д'еїу* (134), *н'ес'н'еї* (214), *по'їхал'ї* (240) || *пр'їїхал'ї* (136), *в'с'ен'ах* (376).

Паралельні форми: *н'ем'ц'ї* (316) || *н'їме'ц'* (314) || *н'їем'ец* (316).

4. **Рефлекс [е]:** *н'емци* (288), *с'вет'ат* (374).

5. **Рефлекс [и]:** *бихти* (290), *го'рилка* (42) || *пого'рило* (56), *д'ивки* (288) || *д'и'вчина* (200) || *д'ивчини* (296) || *д'ивчину* (288) || *д'иїчина* (188) || *д'ивчина* (218) || *д'иїчинка* (214), *д'ил'ат* (262), *д'ити* (146, 198, 360) || *д'итки* (288), *д'ишк'ї* 'діжки' (300), *л'ипл'ани* (94), *мис'ат* (286), *мис'ац'* (92, 106), *ни* (168, 186, 298), *н'имец* (208, 290) || *н'имец'* (306) || *н'имци* (290) || *за н'имца* (216), *не'дил'а* (304) || *в не'дил'у* (216) || *в ни'дил'у* (186) || *не'дил'* (282) || *пара ни'дил'* (220), *с'ийал'ї* (258) || *по'с'ийут* (282) || *на'син':е* (182, 282), *с'ином* 'сіном' (296), *с'имїе* *ко'нопл'ї* (172), *прис'пивуїут* (256), *си'д'їла* (50) || *си'д'їти* (56) || *су'ситка* (218) || *су'ситки* (212), *про'рижимо* (222) || *про'ризал'ї* (42), *хрин* (362), *чоло'ви'к* (88) || *чоло'вик* (194).

Різні рефлекси в мовленні того самого респондента: *не'дил'а* || *поне'д'їлок* (304).

6. **Рефлекс [а]:** з *д'ада-пра'д'а...* (140) (очевидно, полонізм); пор. зауваження Ю. Шевельова, що слово *дядько* споріднене з *дід* [Шевельов 2002: 256].

У закінченнях давального і місцевого відмінків:

- а) **рефлекс [ї]:** *в си'л'ї* (62, 90, 174) || *в се'л'ї* (166), *на кун'їц'ї* (162), *по голо'в'ї* (174), *на со'л'б'ї* (190), *на го'р'ї* (274), *вс'їм* (186);
- б) **рефлекс [їє]** (з різними варіантами): *в дво'р'їє* (48) || *на дво'р'їє* (128), *по голо'в'їє* (70), *мн'їє* (346), *со'л'б'їє* (118, 240) || *со'л'б'їє* (300, 320) || *на со'л'б'їє* (70), *на го'р'їє* (102), *на вої'н'їє* (118) || *по вуї'н'їє* (124, 148) || *по вуї'н'їє* (312, 324, 328), *в кун'їє* (144), *в пе'ч'їє* (338), *по зем'л'їє* (266), *в си'л'їє* (314) || *по се'л'їє* (340) || *у с'ел'їє* (348), *по шо'л'їє* (316);
- в) **рефлекс [ʼе]:** *в голо'в'е* (350);
- г) **рефлекс [и]:** *в тим кун'їц'ї* (176), *на сти'ни* (362).

Виявлені такі континуанти:

1. **Рефлекс [і]:** б'іду (134) || б'ідо'ват'і (134) || б'ідн'єйшого (318), б'іло'рус (272) || б'іло'русом (280) || б'іло'руск'і (310) || б'іло'рус'ки (336) || в б'ілум'стоц'і (318), поб'іж'імо (304), в'ітро'гон (244), гор'ілон'ки (42), д'іди (154) || н'рад'іди (156), д'іл'ітес'а (50), д'ів'чата (124, 144) || д'іўчи'н'ета (176) || д'івчи'н'атка (340), д'ім'ми (88) || д'імеї (126) || д'ім'еї (118, 134) || д'імії (360) || д'імії (368) || д'іміноў (346) || д'імінство (168), з'найіт'е (128), за гр'іх'і (276), йі'д'ет (170) || йі'д'ат (180, 250), кам'і'нец' (336), кв'іток (336), л'іси (222) || л'іса (76, 196) || л'іс'ничи (68) || л'іс'наїа (198) || л'іс'кови (242) || л'іш'чин'скому (прізвище) (124), м'іс'цовос'т'і (280), ни нар'і'каїу (102), н'ісок (160) || в н'ісочку (226), н'іхотої (316), приї'ж:аїе (248), прил'і'тайут' (152), с'в'іч'к'і (374), с'і'д'ім (318) || с'і'ди'мо (304) || с'і'д'ел'і (330), с'ім'їа (318, 340) || с'ім'еїни (350), с'іно'коси (222), см'і'ятис'а (210), сп'і'вал'і (60) || сп'і'вати н'іс'н'і (162), ст'і'на (354) || в ст'і'ну (334), хл'і'ва (142) || хл'і'ви (376), цв'і'те (272), ц'і'пам'і (314).

Паралельні форми, уживані тим самим мовцем: б'іло'рус (272) || біло'руси (280), д'і'т'еї || д'е'т'еї (134), сн'і'дан'е || с'н'е'дан'е || с'н'а'дан'е (240), сп'і'вал'і || сп'і'вати (60), нар'і'каїу || нар'е'каїу (100-102); пор. залежність від наголосу: сус'і'тки || суси'т'ки' (292).

2. **Рефлекс [и]:** би'да (176), би'л'ен'к'і (206) || билос'тоц'і (226) || билос'точ:ина (280) || біло'руси (280), бижи'мо (290) || заби'гаїе (188) || 'вибижиш (212), ви'домо (246), 'в'итрипав (282), ди'ди-пради'ди (282), ди'теї (52, 58) || ди'мії (238, 298) || дит'і'ми (96) || ди'т'а (214), диў'чата (82) || див'чат (82) || дивчи'н'ат (216, 304) || дивчи'н'ата (274), з'лодийа (88), ками'нец' (336), ми'сити (250) || ми'шане (190), ми'шок (88) || миш'ка (170) || мишочок (50) || миш'ками (44), ни'метчини (64) || ни'мешчини (88), пи'сен' (286) || пис'н'і (166, 206, 214) || пи'сен' (214), прили'тайе (92), ри'ка (258) || пуд ри'ку (290), сим'її (118), сми'їуц':а (202) || сми'їал'іс'а (184), сп'і'вати (60) || сп'і'вала (42) || сп'і'вайут (202) || пис'н'і сп'і'вайімо (166) || сп'і'вал'і (174, 214) || поспи'вати (286), на сти'ни (362), стри'л'ати (306), суси'т'ки' (292), три'пачка (160).

Про такий континуант Ю.Шевельов зазначав: "У кількох українських словах на місці *ѣ* виступає рефлекс *у*, що явно вказує на проукр. *і*; російська та подекуди й інші слов'янські мови в цих випадках також мають *і*: дит'і'на проти діти [...], сид'їш : сісти [...], діал. (півн.укр.) миз'ї'нець [...]" [Шевельов 2002: 264]. Очевидно, на частотність уживання континуанта [и] впливало і те, що в деяких говірках була тенденція до ствердіння губних та [р].

Порівняйте паралельні форми у мовленні того самого респондента: ди'теї || де'теї (270) (можливо, через зближення [и] та [е] у ненаголошеній позиції).

3. **Рефлекс [е]:** б'ело'в'єжа (356) || б'ело'руска (310) || поб'ело'руск'і (272) || поб'ело'руску (336), в'е'домо (354), в'ен'чат' (128), до д'е'т'еї (134) || д'е'т'інство

(100), под'ел'іл'і (308), вийехал'і (344), в л'ел'су (242) || л'ес'н'іком (116) || в л'ес'н'іцтв'е (174) || пол'ешу'ки (156) || пудл'ел'с'ак'і (364), р'ел'к'і (338), нар'ел'кайу (100), пон'ел'м'ецк'і (128), н'ел'хотої (314), с'в'ел'т'іл'і (342), с'н'ел'дан'е (240) || до сн'ел'дан'іа (356), на с'т'ел'ну (338).

Паралельні форми в мовленні того самого респондента: б'ел'оруска || б'іло'руск'і (310), б'ел'орусци || б'іло'рус'ка (322), н'ел'хотої (314) || н'і'хотої (316).

4. **Рефлекс [е]:** побел'оруску (194), де'теї (96, 270), не'мецк'і (96), цел'луйт (270).

5. **Рефлекс [а]:** пос'а'дайут (338), с'н'а'дан'е (240) (останній приклад, очевидно, полонізм).

У закінченнях

Виявлені такі континуанти:

- а) **рефлекс [і]:** в б'ілим с'тоц'і (118), в ц'еркв'і (122), в з'рабарц'і (128), в га'мериц'і (120), в госпо'дарц'і (348), в к'лун'і (242), в само'ход'і (122), на буз'і (86), на до'роз'і (316), на за'ход'і (94), на пол'і (258), на ск'рипц'і (340);
- б) **рефлекс [и]:** в а'мерици (118), в госпо'дарци (54), на до'рози (178), на л'авци (82);
- в) **рефлекс [е]:** в че'ремс'е (140).

Подаємо статистику уживання кожного континуанта (без урахування фонетичних, морфологічних та словотвірних варіантів):

Континуанти $\frac{1}{2}$ (кількість коренів)						
	[і]	[іє] (з варіантами)	[е]	[е]	[и]	[а]
У наголошеній позиції	55	33	20	2	21	1
У ненаголошеній позиції	32	-	14	4	22	2
Разом	87	33	40	6	43	3

У закінченнях іменників давального та місцевого відмінків:

Континуанти $\frac{1}{2}$						
	[і]	[іє] (з варіантами)	[е]	[е]	[и]	[а]
У наголошеній позиції	6	11	1	-	2	-
У ненаголошеній позиції	12	-	1	-	4	-
Разом	18	11	2	-	6	-

Ще звернемося до відомої праці Ю. Шевельова "Історична фонологія української мови", де він характеризує континуанти ятя в різних слов'янських мовах: "Нині жодна з суміжних слов'янських мов не має таких самих рефлексів ё, як українська: російська та білоруська (середньо- та північнобілоруські говірки) мають 'е (рос. *бѣлый*, білор. *бѣлы*), польська – 'а перед твердими зубними та 'е в інших позиціях (*biały* проти *bielić*), східнословачькі говірки продовжують ё як е й ё̃ як і (*bili* проти *bl'edi* 'блідий'), східноболгарські говірки мають 'а перед складом із голосним непереднього ряду та æ в інших позиціях (*b'al* проти *bæli* ном. мн. чол. роду)" [Шевельов 2002: 261].

А про що ж свідчить наша зведена статистика? Рефлекс [i] виявлений у 105 словах, дифтонг – у 44, [и] – у 49, тобто бачимо перевагу саме "українських" континуантів; "білоруський" рефлекс [e] – лише у 42 словах, частину з яких вважаємо запозиченнями з білоруської літературної мови (*б'ело'в'ежа*, *поб'ело'руску* та ін., адже деякі наші респонденти колись навчалася в білоруських школах, які функціонували на північному Підляшші), окремі росіянізми (*б'еженство*) та полонізми (*б'ел'ск*), а "польський" рефлекс [a] лише у трьох словах.

Як відомо, закінчення – це єдина частина слова літературної мови, у порівнянні з коренем, суфіксом та префіксом, де відсутні запозичення. Тому так важливі ці свідчення підляських говірок: у давальному – місцевому відмінках переважають "українські" рефлекси [i], [ie], [и] – у 35 словах, а "білоруський" [e] лише у двох. Отже, така статистика переконливо свідчить, що східнослов'янські говірки від Володавки до Нареві (та з десятків і за цією рікою) – це північноукраїнські говірки.

Скрупульозний аналіз українських рефлексів ятя дозволив Ю. Шевельову висувати: "Зважаючи на ці факти, приваблива теорія спільного розвитку ё в усіх згаданих мовах мусить бути відкинута; натомість для української мови вибудовується відмінна лінія еволюції, що йде шляхом дифтонгізації. [...] У підсумку можна ствердити, що в усіх протоукраїнських діалектах з ё розвинувся дифтонг ie, який зберігся (під наголосом) на Поліссі" [Шевельов 2002: 262]. І ще таке: "Жодна з-поміж суміжних слов'янських мов (чи діалектів) не мала аналогічного розвитку" [Шевельов 2002: 263].

Як бачимо, лише на основі рефлексакції ятя можемо визначити, до якої мови належать підляські говірки, крім цього врахуємо той факт, що в мовленні жителів цього краю відсутні акання, дзекання та цекання, характерні для білоруських говірок.

Література

1. Аркушин 2007 – Г. Аркушин, *Голоси з Підляшшя*, Луцьк 2007.
2. Лесів 1997 – М. Лесів, *Українські говірки у Польщі*, Варшава 1997.
3. Мойсієнко 2006 – В. Мойсієнко, *Фонетична система українських поліських говорів у XVI-XVII ст.*, Житомир 2006.
4. Шевельов 2002 – Ю. Шевельов, *Історична фонологія української мови*, Харків 2002.
5. Czyżewski 1994 – F. Czyżewski, *Fonetyka i fonologia gwar polskich i ukraińskich południowo-wschodniego Podlasia*, Lublin 1994.